

در انداختن طرحی

یکپارچه نو

نوآوری ضرورتی اختراع نیست. بیشتر نوآوران جهان، در واقع، تقلیدکنندگان بوده اند، عرضه دارندگان اصلاح ها و پیشرفتهای فنی که ارزششان، پیشاپیش، در جاهای دیگر به ثبوت رسیده. خود واژه‌ی «امروزین ساختن» (۱) این معنا را دربر میگیرد که همواره نمونه‌هایی «امروزین» وجود دارد، شایسته پیروی.

خجسته‌کشوری که میتواند سرمشقهای خیش را در سرزمین خیش بیابد... (۲) کمتر خوشبختند کشورهایی که احساس واپسماندگی عمومی در میان نشان گرفته است، که نیازمند امروزین شدن در همه‌ی جنبه‌ها میباشند، و آنها که ناگزیرند از طریق یازیدن به نمونه‌هایی امروزین که تنها در آن سوی مرزها یافت میشود چنان کنند. آنان با برخی مسائل ویژه سر و کار دارند: آشتی دادن سنت با تازه رسیده‌ها.

مثل‌های تاریخی

چندین مثل تاریخی و معروف از مجموعه‌ی آثار این بیماری نوآوری یکپارچه وجود دارد. در هم‌میختن احساسی سوزنده از واپسماندگی با توسلجویی به نمونه‌های بیگانه - روسیه که پتر بزرگ بر آن فرمان میراند، ژاپن به پایان سده‌ی نوزدهم، و ترکیه زیر فرمان مصطفی کمال. در این روزها ستابندگی در راه تکامل، در راه رسیدن به باختر صنعتی، نیمی از جهان را زیر تأثیر گرفته است. نشانه‌های انگلیسی‌ی خودمان، اندکی، رامتر و کم مایه‌تر از آن کشورهای واپسمانده میباشند، لیکن از آن زمان که مباحثه‌های جانکاو درباره‌ی وضع انگلیس در چند سال پیش آغاز یافت، و گروههای پژوهشگر ظرفیت تولید برای بازدید راه آهنهای فرانسه، کارگاههای کشتی‌سازی ژاپن و شاهراههای امریکایی عازم شدند، ما نیز نشانه‌های شناخته‌شده‌ی از حالت ناگوار نوآوری یکپارچه را از خیش نمایان ساخته‌یم.

میبینید که من فرانسه‌ی پس از انقلاب یا روسیه‌ی پس از ۱۹۱۷ را در میان نمونه‌های تاریخی امروزین ساختن یکپارچه نیاورده‌ام. امتیاز، تا اندازه‌ی بی، همان است

۱ - Modernization

۲ - جمله‌ی «راکه رنگ پرمایه‌ی محلی داشت و به کار خاتنده‌ی ایرانی می‌آمد» نیاوردیم.

که میان هدفها و وسیله ها ؛ فرق میان تلاش انقلابی ها برای تراتاشیدن کلی ی جامعه طبق ارزشهای تازه و تلاش امروزینسازندگان برای به دست آوردن موثر تر ارزشهای پذیرفته باشکرد (۳) های نو . طرح خیالی (۴) ی گروه نخستین نیازی به نمونه‌یی که روی خاک به نمایش گذارند ندارد ؛ شکرد ها ، از سوی دیگر ، کشنده تر و دل انگیز ترند ، هرگاه کسی نشان داده باشد که واقمن کار میکنند .

بخش دیگر امتیاز در این است که کار امروزینسازان حقانیت خود را از رهگذر توجه به حیثیت ملی کسب میکنند . به هنگامی که احساس واپسماندگی ی نسبی تسلطی بسنده بر يك جامعه مییابد ، نوآور میتواند فرمانروایی ی موقت آسمانهای Ideology را به چنگ آورد . او قادر است برمجاظه کاری ی سنت پرستان چیره شود ، دقیقن از آن روکه میتواند ادعا کند این میهن پرستی است که رها کردن سنت ها را ضرور میگرداند .

کار دشوار تر از گردانی

اما از آن جا که در بیشتر جامعه ها و در بیشتر اوقات میهن پرستی همپیمان عادی ی محافظه کاری است ، يك عمل دشوار در زمینه ی تر از گردانی مورد نیاز میباشد . برای انجام این کار ، نوآوران ادعا میکنند ، باید خود را همانند نمونه ی Urbitania بسازند . اما آنچه که باید نشان دهند این است که ، نخست Ruritania میتواند از بعضی چشمانداز های اصلی ، همان روریتانیا باقی بماند ، و نه به سادگی تقلیدی رنگپریده و خندستانی از اوربیتانیا . ثانین ، باید راهی بیابند که روریتانیایی ها بتوانند ، هرچند به صراحت واپسماندگی ی خود را ضمن قبول حالت شاگردی دسته جمعی نسبت به اوربیتانیا میپذیرند ؛ عزت نفس ملی ی خود را حفظ کنند .

آخرین سده ی تاریخ ژاپن دشوار بودن عمل تر از سازی را به شکلی دقیق نشان میدهد . اصلاح (۵) Meiji ۱۸۶۸ پیروزی ی فرجامین امروزین سازان را بر منفرد گرایان (۶) سنتدوست رقم زد . گروه Samurai (۷) های جوان که قدرت را به چنگ آوردند در باره ی وضع و نیز هدفهای خیش روشن بودند . ژاپن فقیر و تانوان بود ؛ در خطر واقعی ی تحقیر نظامی همچون چین یا استعمار همچون کشورهای آسیای جنوب خاوری . ژاپن ناتوان بود از آن که در شکردهای صنعتی ، بازرگانی و نظامی عقب بود . این يك کار اساسی بود ، همچنان که شعار سیاسی آنها میگفت ، «کشور را غنی بسازند و نیرو های مسلح را نیرومند گردانند» ، و این کار میباید با مطالعه ی ملت های پیشرفته ی باختر انجام میگرفت . برابر سوگندی که امپراتور را واداشتند در پیشاپیش نیاگان خیش یاد کند ، بالا و پائین در «رها کردن عاداتهای ابلهانه ی روزگار گذشته» متحد گردیدند . «معرفت» چیزی بود که «در سراسر جهان جستجو میشد تا پایه های زندگی ملی استوار گردد» ، و جستجو شد . دانشجویان بیست ، بیست به خارج فرستاده میشدند . ظرف پنج سال نام بیش

---

۳ - Technique

۴ - Utopian در این جا .

۵ - The Meiji Restoration of 1868 ، آغاز تاریخ تازه ی ژاپن .

۶ - Isolationist ۷ - پهلوانان دوران فتودالپسم در ژاپن .

از ۲۰۰ مشاور و آموزگار اروپایی و آمریکایی در فهرست وظیفه بران دولتی وارد گردید. پاره‌یی از سنتگرایان شوریدند و سر خود را به باد دادند. دیگران آرام ماندند، بخشی از دوراندیشی و خرد، و بخشی از آن که میهن‌خواهی انکیزه‌های دولت را باور داشتند. همچنین، اصلاح‌کنندگان به اندازه‌ی کافی عاقل بودند که راه‌حلهایی برای مسائل عادی که در زمینه‌ی ترازسازی پیش‌پای‌امروزین سازان می‌آمد عرضه‌ی بدارند. در مرحله‌ی اول، درحالی که کشور را از پاره‌یی جهات به سوی باخترگرایی میدادند، میتوانستند استدلال ادعا کنند که در جهات دیگر آن را بیشتر ژاپنی می‌سازند - مثلن باغ‌ور و بخشیدن به آیین Shinto (۸) و جایگاه دادن به آن به زیان یک آیین بیگانه، بودایی. ثانین، کوشش به کاررفت تا قلمرو باختری ساختن (۹) را مرزبندی کنند. تا شک (۱۰) کار، پیشاپیش، از سوی یکی از اصلاح‌طلبان نخستین اعلام گردیده بود: شکردهای باختری با روحیه و خلق خاور زمینی.

تمایزی که نگاه‌داری آن دشوار بود

این تمایز در عمل نشان داد که نگاه‌داری اش دشوار است. ارزشها همانند شکردهای استومند باختری، روشنگران را که از کوششهای اصلاحی دولت پشتیبانی میکردند به خود میکشید. یکی از مشهورترین نوشته‌های بیداری ژاپن، «تشویق به آموختن»، کار F. Yukichi تقریبین چهار یک میلیون نسخه به فروش رسید. جمله معروفترین آن، وازدن پرآوازه‌ی ارزشهای سنت آمیز سلسله مراتب قدرت و قدرت موروثی بود به سود آرمانهای تساوی جویی در فرصتهایش از روی شایستگی‌ها. میگفت «خداوند آدمها را بالای سر آدمهای دیگر نیافریده است و نه این که آنان را زیر پای یکدیگر جای داده». و تنها روشنگران نبودند - دولت نیز همان اندازه ذی‌علاقه بود که همه‌ی استعدادها را تجهیز کند، سیاستهای تربیتی خاص به منظور تحریک جاه طلبی‌های فردی اتخاذ نمود، و به این ترتیب هسته‌ی اخلاقی تعلیم و تربیت قدیمی کنفوسیوس را با تاکیدش بر انجام فروتنانه‌ی وظیفه در موقعیتی که توارث به هر فرد داده بود، کنار میزد.

طریق دومی وجود داشت که حفظ امتیاز میان اشکردها و ارزشها را ناممکن میکرداند. Radicalism و محافظه‌کاری گرایشی دارند که نشانه‌های آشکار این طریق شناخته‌شوند. امروزین سازی که در کار ساختن یک جامعه‌ی نو میباشد، در گرماگرم اصلاح، دچار این وسوسه میشود که هرچیز را در این دو مقوله جای دهد: «کهنه مساویست با بد»؛ «نو مساویست با خوب». هرچیز قدیم به انواع طریقه‌ها در حد مظهري که اندک رابطه‌ی مستقیم با هدفهای اعلام‌شده در سیاست امروزین سازنده دارد، طرد میگردد. درست همانطور که، مثلن، اولین عمل پتر کبیر در بازگشت به روسیه ترانشیدن ریش boyar (۱۱) هایش بود، سمورایی‌های ژاپن نیز تشویق گردیدند نشانه‌های بیرونی روش سنت آمیز

---

۸ - آئین پرشکوه روزگاز تازه که بیشتر به زندگی و مسایل آن میپردازد تاجهان دیگر و سرنوشت رفتگان این راه دراز.

۹ - Westernization - ۱۰ Formula

۱۱ - طبقه‌ی اشرافی روسیه‌ی پیش از ۱۹۱۷، که پس از شاهزاده‌گان فرمانروا چایمیکرفت و پتر کبیر آن را از میان برداشت.

زندگی خیش را رها سازند . فرمانی از شهرداری یوکوهاما در ۱۸۷۲ پایان شیوهی سنت آمیز آرایش سر را به سود شیوهی باختری مقرر میداشت .

زنجیرهای ساعت روی Kimono (۱۲)

این ، شاید ، هنوز در زمینهی کارهای تعمدی و سودمند قرار داشت ، از آنجا که آرایش قدیمی مو نیازمند آراستن مکرر بود ، و فرمان چنان ادامه میدهد که پول صرفه جویی شده از طریق اصلاح سر باید برای ساختن دبستانها اهدا گردد (هرچند مشخص نمیسازد که آیا آرایشگران زیادی هم میباید به کار آموزگاری بپردازند) . اما تناسب خردمندانه و ارادی بسیار قلیلی وجود داشت در کار خودسازان جوان و شیفتهی «رسم» در توکیوی جدید که کلاههای لبه دار بلند ابریشمین سر میگذاردند و زنجیر ساعت های بی ساعت روی کیمنوهای خود میآویختند ؛ یا کسانی که به سلیقهی خود در غذاهای خارجی مانند گوشت گاو و سیب زمینی ایرلندی میبایدند ، و یا گفتارهای خود را باواژه های بربری انگلیسی یا اشاره به ناپلئون و منتسکیو چاشنی میزدند . برای سنگرایان ، این گروه تجسم خطر امروزینسازی شمرده میشد ، خطر ترك خائنانهی ژاپنیگری در جذبهی کوردلانهی بیگانه گرایان . و تشخیص سنگرایان درست بود ، از آن که روشها به آسانی گروهبندی نمیشوند ، و گرایش طبیعی انسانی به دو بخش کردن به این معادله ها میکشید : «قدیمی مساوی با ژاپنی مساوی با واژه است» ؛ «تازه مساوی با ختری مساوی عالی ست» .

دردسر این بود که تقسیم «واژه - عالی» درست از میان تماسهای ژاپن و باختر میکذشت . ملت های باختری معلمان بودند ، ژاپن شاگرد ؛ و در رابطهی معلمی - شاگردی يك اختلاف موقعیت ذاتی وجود دارد . حقیقت عینی قدرت نظامی غرب را که تفوق دارد بر این بیغزایید ، و باور داشت تردید ناپذیر غربی را متکی بر تفوق نژادی ذاتی . این هنگامی بود که هر گاه سفیر کبیر بریتانیا چیزی برای رساندن به دولت ژاپن داشت ، خیلی ساده وزیر خارجه را احضار میکرد ، در طول ملاقات او مینشست در حالی که وزیر خارجه میایستاد .

آنجا ناگزیر واکنشی پدید میگردید ، فقط غرور ملی فریاد فریاد نشاند میبشد . سنگرایان همچنانکه پس زدنها و توهین از سوی بیگانگان ، چه واقعی و چه خیالی ، چه ملی و چه شخصی ، شوق و شور شاگردان دلباختهی غرب را به تدریج کاهش میداد ، نیرو میگرفتند . در سالهای آخر هیژده هشتاد واکنش توان کامل یافت . دو شکل به خود گرفت : نخست ، واکنش دار شدن تمایز شگرد ها و ارزشها - تلاشی مصممانه برای حفظ ژاپنیگری اصیل ژاپن . تقدیس مجدد نظام امپراتوری ، آرایش (مذهب) شینتو از نو ، زنده ساختن تعلیمهای اخلاقی کنفوسیوس در مدرسه ها با تاکیدش بر سپاس فرزندگی و تقواهای دیگری که پیوسته نظام خانوادگی ژاپن نامیده میشده است . شکل دومی که به خود گرفت تصمیمی بود برای رسیدن به برابری بین الملل با سود گرفتن از تنها وسیلهی که باختر آن را میشناخت - قدرت اسلحه . نخستین تصمیم تیراز را فراهم آورد ،

---

۱۲ - لباس ملی و بسیار زیبای ژاپنی ، هم زنانه و هم مردانه .

سنتگرایان را خشنود گرداند ، و کار امروزین سازی شگرد را قادر ساخت با پشتیبانی عمومی پیش برود . تصمیم همچنین به نوعی توانباختگی فرهنگی کشیده شد ، ناتوانی منجمدی در تعدیل و تطبیق با الگوهای اجتماعی تغییر یابنده ی ژاپن صنعتی . و این ، که با تصمیم به جنگیدن برای شناسایی یافتن بین الملل توأم شد ، ژاپن را به راهی کشاند که در پایان آن جنگی مصیبت بار قرار داشت و چون ویرانه‌یی دود انگیز بر جای ماند .

الگوی پیشرفت

از عاریه کردن شوقزده و نسنجیده را تا عاریه کردن سنجیده و برگزیده می توان نمونه ی مشخص پیشرفت امروزین ساز نامید ...

خجسته است هر گاه بتوانیم انتقال از تقلید نسنجیده به برگزیده را بی گرفتار شدن به عقده ها بگذرانیم ، آن نوع عقده ها که ژاپن را در راه تنهای خیش به جنگ نابود کننده کشاند . به ندرت میتوانیم . مثلن ، چه کسی میتواند تردید نماید که کشاکشای روابط معلم و شاگردی که غرور یکی را زخمی میکرد در پیدایش اختلاف شوروی و چین مؤثر نیفتاد ؟

امروزین ساز یکپارچه ، اگر هرگز نگذارد شنازدگی او را به رقابت نسنجیده بکشاند ، و اگر همواره گوشه های کوچک و دستنخورده‌یی از سنت را برای استوار ساختن غرور ملی نگاهدارد ، روزگار آسانتری در پیش خواهد داشت . اعتقاد بسیاری از هندپان بر اینکه سنت های دینی ، هند را در زمینه‌ی روحی بر باختر استومند تفوق فراوان می بخشد ، بیشک پذیرش مداوم سرپرستی باختر زمین را در مسایل وابسته به شگرد آسانتر میگرداند . و در چین ، نیز ، چیزی بیشتر از کمبود پزشکی است که برای طب گیاهی سنت آمیز - چینی اصیل - همپایگی و شانی یکسان در قیاس با طب باختری دردانشکده‌ها فراهم کرده است .

و در باره‌ی بریتانیای امروز چه ؟ جدا از این مساله که کوششهای جاری ما در زمینه‌ی امروزین ساختن تا چه اندازه جدی ست ، اختلافهای آشکاری میان ما و وضع ناگوار ژاپن یا جهان واپسمانده‌ی امروز وجود ندارد . درست ، مادنبال نمونه به خارج می میرسیم - دنبال شگردشناسی (۱۳) ی امریکایی ، طرح ریزی فرانسوی ، و سیاست (توزیع) درآمد در اسکاندیناوی . اما آموزگاران بیگانه ما را با استعمار یا فرمانروایی اقتصادی آشکارا تهدید نمیکنند ، نه اینکه ادعای برتری نژادی ذاتی بر ما دارند . و بیشتر برنامه‌ی امروزین سازی ما تعدیل شده است ، هم از راه گرایش رفاه آمیز در جهت بهبود بخشیدن به کیفیت زندگی انگلیسی وهم از راه گرایش به سر بلندی ؛ و قراردادن بریتانیا در پیشاپیش ، (به قول کتابچه‌ی حزب محافظه کار) .

با این همه ، نشانه های مسائل روانی ثابت ، همچنان آشکار است . هنوز می توان نوآور را با اتهام و هن آوری کنار گذارد : آنچه میکند کوششی ست برای امریکایی کردن بریتانیا . لذا ، روی سازگاریهای مشخصه‌ی انگلیسی تامل میگردد . ما از روی بی میلی به عقیده‌ی امریکایی مبنی بر این که حرارت مرکزیه‌ی خانگی چیز خوبی ست گرویده ایم ، و اما آن را به گرمای خفه کننده‌ی امریکاییهای غیرعادی ، البته نمیرسانیم ، اصل

پاداش نیز در کار است ... اعتمادی ناگفتنی به برتری ، مثلن ، سازمانهای سیاسی انگلیسی ، پذیرفتن روشهای امریکایی را در اداره صنایع ، به همان اندازه آسان تر میسازد که قبول يك Ombudsman (۱۴) که به تناسب انگلیسی شده باشد ، در سازمانهای پارلمانی ...

نوآور باید آن اندازه هوشیار باشد که نیاز سنتگرا را به پایگاه نمایه‌وار کوچکی برای تقویت عزت نفس میهن پرستی او یکباره فراموش ننماید . ما میتوانیم روادانی خود را به رهبران جهان واپسمانده نیز سرایت بدهیم . اگر وضع کهن و نرمشده‌نی‌ما ، گاه به گاه نیازمندیهایی برای دادن اطمینان و تسلا به غرور ملی پدیدار میسازد ، نباید در بیان این نیازمندیها خود را بسیار برتر از کسانی که کاری به مراتب دشوارتر در پیش دارند احساس کنیم - کار آشتی دادن بی‌انتهای تازه‌ها و تازه‌های بسیار بیگانه ، با سنتی ملی که بسیار کمتر ستایش و شناخته شده .

نوشته‌ی R.P. Dore (۱۵)

ترجمه‌ی پیکان

شورشیگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

---

۱۴ - از تاسیس های اداری تازه در اسکاندیناوی . فردی عادی که برای بررسی

اعمال مقامات دولتی و رسیدگی به شکایت افراد ، اقدام میکند .

۱۵ - استاد جامعه شناسی دردانشگاه لندن . نویسنده‌ی کتابهای «زندگی شهری در

زاین» ، «اصلاح ارضی در زاین» و «تعلیم و تربیت در توکوگاوا ، زاین» .